

nr 1 / jaargang 1 / najaar 2009

De landschapskrant van Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete wordt verspreid in de gemeenten Balen, Beerse, Dessel, Geel, Grobbendonk, Herentals, Herenthout, Kasterlee, Lille, Meerhout, Mol, Olen, Oud-Turnhout, Retie, Turnhout, Vorselaar en Vosselaar.

REGIONAAL LANDSCHAP

Kleine en Grote Nete

De Kleine Nete

Regionaal Landschap van start !

Landschap

Je woont er, je werkt er, je maakt er gebruik van. Het landschap is de omgeving die je ziet en waarin je je beweegt. Je ervaart als inwoner van een stad het straatbeeld, de parken en perkjes als het landschap. Op het platteland wordt je omgeving door andere factoren bepaald: weiland en akkers, hoeves en molens, bossen en natuurreservaten of een eenzame knotwilg langs een rivier. In een dichtbevolkte regio als de onze heeft een eeuwenlange wisselwerking tussen mens en natuur geleid tot een kleinschalige mozaïek van cultuur- en natuurlandschappen. Om het landschap mooi te houden zijn inspanningen nodig om waardevolle elementen te behouden of te herwaarderen. Want een mooi landschap om in te wonen is voor iedereen van belang.

Regio

Ook op regionaal niveau zijn er heel wat verschillen op te merken. Zo zien de Kempen er helemaal anders uit dan de Polders of de Voerstreek en zijn er weinig gelijkenissen tussen het Meetjesland en de Vlaamse Ardennen. Het Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete, in het hart van de Kempen, wordt gekenmerkt door zijn arme zandgronden en duinenruggen, de kronkelende beekvalleien en de grote landschappelijke variatie.

Regionaal landschap

17 gemeenten, de provincie Antwerpen en lokale verenigingen uit natuur, landbouw, toerisme en wildbeheer slaan de handen in elkaar en verenigden zich op 10 maart 2009 tot het Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete vzw. Samen willen ze zorgen voor een nog mooier landschap waar wat te beleven valt.

Met deze eerste editie van de landschapskrant willen we graag ons team, onze missie en onze eerste initiatieven voorstellen.

VOORWOORD

Uit de startblokken

IN DIT NUMMER

VOORWOORD	2
INTERVIEW EERSTE MEDEWERKERS	3
WERKINGSGBIED	4
AUTOCHTONE BOMEN EN STRUIKEN	6
EINDELOOS WANDELEN	6
ZONDER BOEREN GEEN ZWALUWEN	7
TRAGE WEGEN	7
ZET ALVAST IN JE AGENDA	8
FOTOWEDSTRIJD	8
NATUURTELEVISIE	8

COLOFON

Deze landschapskrant is een uitgave van Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete vzw en wordt tweemaal per jaar gratis verspreid in de 17 gemeenten van het werkingsgebied.

CONTACTADRES

Lichtaartsebaan 73
2460 Kasterlee
Tel: 014 85 25 14
info@rlkgn.provant.be
www.rlkgn.be (in opmaak)

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete vzw

REDACTIE

Bas Van der Veken, Joris Matthé

FOTO's

Geert De Kockere, Maarten Jacobs, Joris Matthé, Els Oostvogels, Sven Van Baarle, David Verdonck, Glenn Vermeersch

VORMGEVING

Stephan Plantefève
www.deverbeelding.be

DRUK

Drukkerij Van Gompel / Odyse bvba

DANKZIJ DE FINANCIËLE STEUN VAN

Provincie Antwerpen en de gemeenten

Deze landschapskrant werd gedrukt op gerecycleerd papier met bio-inkt

Oprichtingsvergadering - 10 maart 2009

Een mooie streek om in te wonen en te werken ! Een aantrekkelijk landschap met bossen en beken, weiden en heide ... om te wandelen of te fietsen op zondag! Onze regio, in het hart van de Kempen, biedt dat alles en nog veel meer. U en ik wonen in een streek waarvan het zeer typische landschap één van haar sterkste troeven is.

Daarom ben ik zeer verheugd met de oprichting van het Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete. Een nieuwe streekvereniging waarvoor niet minder dan 17 gemeentebesturen én de lokale verenigingen voor natuur, landbouw, toerisme en wildbeheer de handen in elkaar slaan. Een nieuwe streekvereniging waar landschapszorg en landschapsbeleving centraal staan.

Een levendige landschapszorg krijg je pas door samenwerking met alle betrokkenen. Dat is de uitdaging waar het Regionaal Landschap voor staat. Samenwerken aan ons unieke Kempense landschap, over de grenzen (van gemeenten, sectoren of wat dan ook) heen! Want hebt u daar ooit een beek, fietspad of boerenwaluw zien stoppen?

Daarvoor doen we ook een beroep op u! Ik nodig u van harte uit om deel te nemen aan de activiteiten van het Regionaal Landschap. Leer bijvoorbeeld alles over streekeigen bomen en struiken tijdens de Week van het Bos. Padvindersbloed? Neem contact op met onze medewerkers als je mee op zoek wil gaan naar Trage Wegen. Of trek er op uit met je fotocamera voor onze fotowedstrijd!!

Lees er alles over (en nog veel meer) in deze eerste Landschapskrant.

Veel leesplezier!

JOS GEUENS

Voorzitter Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete

INTERVIEW MET

De eerste medewerkers

Wat is er zo bijzonder aan een Regionaal Landschap?

Bas: Wij wonen hier in een streek waar de open ruimte op zich één van de sterkste troeven is. Om deze ten volle uit te spelen is samenwerking nodig. Want net zoals een landschap best niet al te versnipperd is, geldt dat ook voor alle actoren die erin actief zijn. Een regionaal landschap is hét instrument om mensen en organisaties samen te brengen.

Joris: Een regionaal landschap is niet alleen een erg goed instrument om zaken te realiseren in het landschap. Het is ook een katalysator en stimulator voor een vernieuwde zienswijze op de ruimtelijke problematiek waar de Kempen mee te kampen hebben. Tegelijkertijd is het een ideaal forum waarbij verschillende sectoren met elkaar in contact kunnen komen en van elkaar kunnen leren.

Sabine: Bijzonder is de samenwerking tussen overheden en natuurverenigingen, landbouwverenigingen, jachtverenigingen, cultuur- en recreatieverenigingen. Zij hebben allen gemeen dat ze medebeheerders van het landschap zijn en vanuit

deze gemeenschappelijke doelstelling meewerken aan draagvlakverbreding voor natuur en landschap. Enkele voorbeelden zijn acties rond huis- en boerenwaluwen en het herstellen van typische kleine landschapselementen.

Wat is de grootste uitdaging voor het Regionaal Landschap?

Joris: Mensen hebben allemaal een verschillend belang bij het gebruik van de open ruimte. Zo heeft een natuurliefhebber bijvoorbeeld een andere visie dan een recreant of landbouwer. Hoe dan ook is een open dialoog en respect voor elkaars zienswijze van groot belang willen we als één team aan dezelfde kar trekken.

Bas: Daar kan ik mij alleen maar bij aansluiten: overleg wordt hét cruciale woord bij het Regionaal Landschap. Daar willen we dan ook zeer veel tijd en energie in stoppen. Want enkel zo komen we tot gedragen acties op het terrein.

Sabine: Vanwege de grote diversiteit aan partners in het samenwerkingsverband

is overleg en afstemming het sleutelwoord om te komen tot goed gedragen projecten en terreinrealisaties.

Op welke manier wil je werken aan de doelstellingen van het Regionaal Landschap?

Sabine: In de open ruimte zijn er heel wat spelers actief, zowel binnen als buiten de grenzen van het Regionaal Landschap. Denk maar aan andere regionale landschappen, bosgroepen, waterschappen, leadeergebieden, Kempens Landschap, enz. Afstemming, overleg en kennisuitwisseling bevorderen en faciliteren tussen al deze spelers, om zo projecten op te zetten die natuur en landschap ten goede komen; daar zet ik graag mijn schouders onder.

Joris: Op een constructieve, stimulerende en transparante manier waar ieders mening een plaats krijgt.

Bas: Met veel ruimte voor overleg en vooral kilo's enthousiasme! Mee kunnen werken aan een mooi en herkenbaar landschap in je eigen streek, dat beschouw ik als een voorrecht.

Bas Van der Veken (30) uit Oud-Turnhout is bio-ingenieur in het land- en bosbeheer en behaalde zijn doctoraat in de bio-ingenieurswetenschappen aan de K.U.Leuven. Voordien werkte hij als afdelingshoofd Natuur en Techniek bij Natuurwerk vzw. Hij ging op 1 mei 2009 bij het Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete vzw aan de slag als coördinator.

Joris Matthé (27) uit Tielen studeerde af als leerkracht secundair onderwijs. Voorheen werkte hij als adjunct coördinator bij Bosgroep Zuiderkempen vzw. Sinds 1 juni 2009 is hij werkzaam bij het Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete vzw als projectmedewerker natuur en landschap.

Sabine Caremans (33) woont in Kontich en is biologe, met een specialisatie in de milieuwetenschappen. Voordien werkte ze als beleidsmedewerkster bij BioForum, als beleidsmedewerkster landbouw en milieu bij de Vlaamse overheid en als projectmedewerkster duurzaam watergebruik bij WWF. Sinds 14 april is ze aan de slag als stafmedewerkster voor de Antwerpse regionale landschappen.

Het werkingsgebied van Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete

Even voorstellen

De foto's op deze pagina geven je een beeld van de landschappelijke verscheidenheid van de Kempen. Om alles te vatten, hebben we er natuurlijk nog veel meer nodig. Maar over één woord zijn we het alvast eens: wondermooi. Maar een landschap ontstaat niet op één-twee-drie. Het is het resultaat van een eeuwenlange wisselwerking tussen bodem, water, mens en natuur.

Een 'arme' regio

De Kempen zijn van oudsher een arme dunbevolkte streek. De bodem bestaat grotendeels uit schraal zand. De traditionele landbouw verrijkte met het potstalsysteem plaatselijk de bodem en vormde een landschap met hooilanden langs de beken, akkerbouw bij de dorpen en uitgestrekte heidevelden. Na België's afscheiding van Nederland in 1830 waren nieuwe waterwegen nodig die niet over Nederlands grondgebied liepen. De kanalen in onze regio zijn rond 1850 aangelegd en van meet af aan ook bedoeld om de Kempen te voeden met kalk- en voedselrijk Maaswater. Langs de kanalen werden vloeivelden aangelegd voor de hooiteelt. Hooi was de olie van de samenleving die toen nog op paardenkracht draaide.

Een dynamisch landschap

Vanaf midden vorige eeuw veranderde er heel wat. Het belang van hooi nam af en er verschenen betere bemestings-technieken en nieuwe gewassen in de landbouw. De laatste heidevelden werden verder bebost met Grove den en sommige waterlopen werden rechtgetrokken. Toch blijven nog heel wat typische elementen in het landschap bewaard. De valleien van de Kleine en Grote Nete en de Aa doorsnijden het regionaal landschap van noordoost naar zuidwest. In hun valleien vinden we een afwisseling van landbouwlandschappen en een aantal natuur- en bosgebieden. In Kasterlee en Herentals, Meerhout, Geel-Bel en grote delen van Balen vinden we nog heel wat typische stuifduinen. Grotere aaneengesloten bossen treffen we aan in Kasterlee, Herentals, Mol, de grensstreek van Lille, Beerse en Vosselaar en het oosten van de gemeente Balen.

Ontdek het Regionaal Landschap per fiets

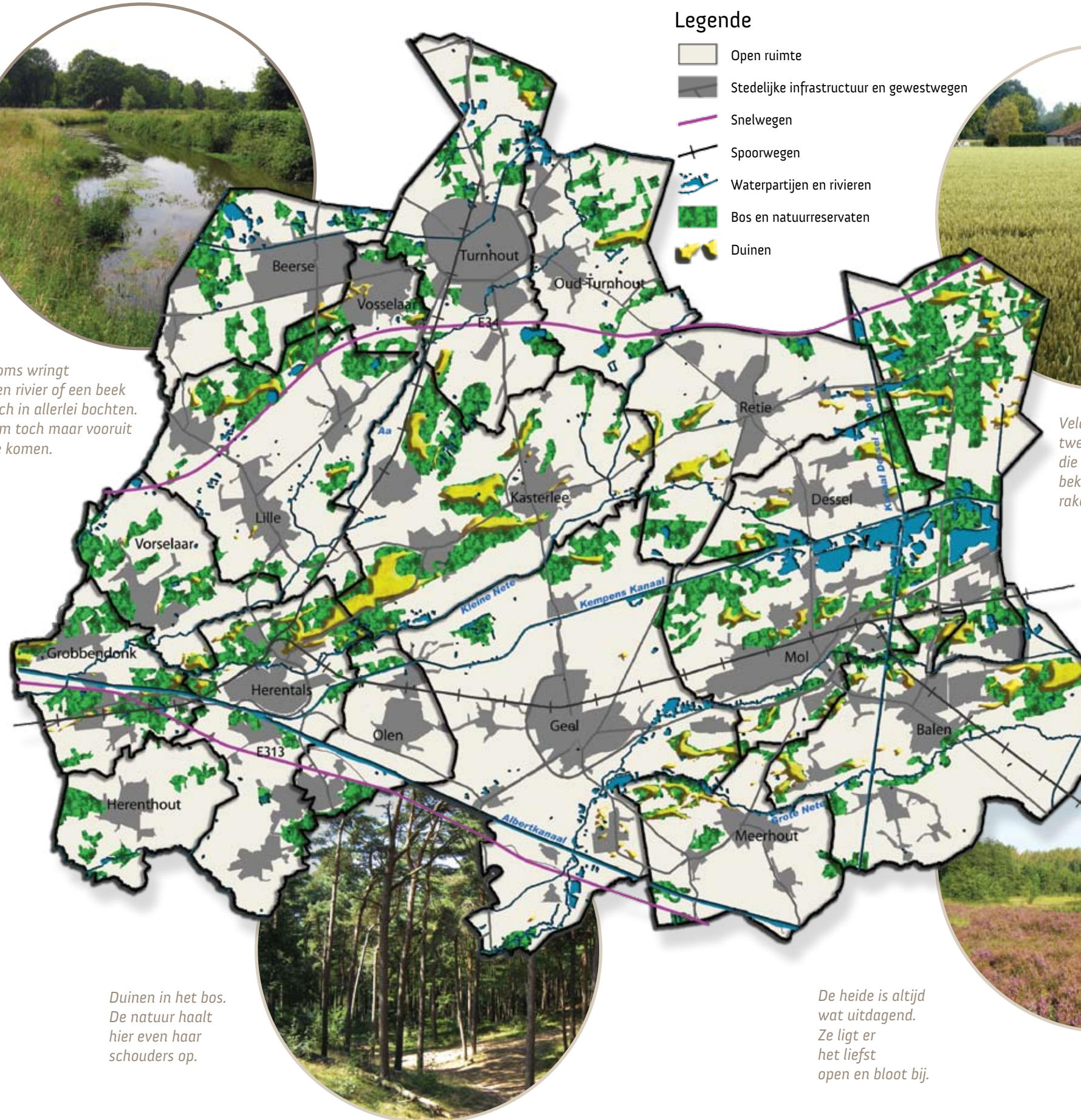
Naar aanleiding van het 25-jarig bestaan van het Nederlandse tijdschrift 'Landschap' werd een prachtige fietsroute door de Belgische Kempen ontwikkeld door Geert De Blust en Dirk Boeye. De route met heel wat achtergrondinformatie over de geschiedenis en de ecologie van ons landschap kan je gratis downloaden op www.landschap.nl (doorklikken naar 'winkel').

Soms wringt een rivier of een beek zich in allerlei bochten. Om toch maar vooruit te komen.

Velderotiek: twee graanakkers, die elkaar wiegend bekoren en minzaam raken.

Duinen in het bos. De natuur haalt hier even haar schouders op.

De heide is altijd wat uitdagend. Ze ligt er het liefst open en bloot bij.

Autochtone zomereik in Kasterlee

Autochtone bomen en struiken

Autochtone bomen en struiken zijn de originele afstammelingen van de exemplaren die zich na de ijstijden hebben gevestigd. Doorheen de laatste duizenden jaren pasten ze zich het best aan het klimaat en de bodem aan en zijn andere plant- en diersoorten er het best op ingespeeld. Nochtans is de overgrote meerderheid van alle inheemse bomen en struiken die we in onze bossen terugvinden niet autochtoon. Vaak zijn hun voorouders van elders ingevoerd. En omdat ze van andere streken komen, hebben ze andere eigenschappen. Struiken uit Zuid-Europa bijvoorbeeld zullen vroeger vruchten geven omdat ze dat in Zuid-Europa ook doen. Daardoor zijn bepaalde insecten en vogels van bij ons genoodzaakt zich aan te passen. En dat gaat niet altijd van een leien dakje.

Hoe komt het dan dat bijna alle autochtone bomen en struiken verdwenen zijn? De verklaring is te vinden in de bosbouw. Bosbouwkundige wensen en eisen deden een zoektocht ontstaan naar sneller groeiende en daardoor meer rendabele variëteiten uit Oost- en Zuid Europa zoals de Grove den en de Zomereik. Deze soorten zijn weliswaar inheems, maar hebben door hun andere herkomstgebied andere erfelijke eigenschappen. Men introduceerde ook uitheemse boomsoorten uit andere werelddelen zoals de Amerikaanse eik, de Japanse lork, de Douglasspar en de Amerikaanse vogelkers. Het aandeel autochtoon materiaal is daardoor sinds de eeuwenlange bosbouwkundige activiteiten drastisch gedaald tot slechts enkele exemplaren per soort.

Stilaan wordt er meer aandacht geschonken aan deze problematiek en komt er langzaam maar zeker meer autochtoon zaad op de markt. De vraag is echter veel groter dan het aanbod. Momenteel

werken het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en regionale land- schappen en bosgroepen aan het aan- leggen van autochtone zaadboomgaarden en het oogsten van autochtone zaden. Vermits er nog te weinig autochtone zaadboomgaarden zijn en deze nog niet in productie zijn, is het aanbod echter nog zeer klein.

Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete inventariseert daarom momenteel alle locaties in het werkingsgebied waar nog autochtone bomen en struiken staan met de bedoeling op enkele van die plaatsen te oogsten. Deze zaden worden dan opgekweekt om deze 'planten van hier' binnen enkele jaren te kunnen aanbieden aan particulieren en overheden.

WIL JE ER NOG MEER OVER TE WETEN KOMEN OF ZELF EENS MEE OOGSTEN? Kijk op de aankondiging op de achterpagina!

Eindeloos wandelen

Wandelnetwerken zijn vrij nieuw in Vlaanderen. In de gemeenten Herentals, Kasterlee en Retie kan je zo'n netwerk van wandelknoop- punten uitproberen. Alles bij elkaar kan je als wandelaar genieten van 250km opengestelde wandelwegen door de bossen en landbouwgebieden van de drie gemeentes. Volgens het principe van de bekende fietsknooppunten kan je je eigen wandeling uitstippelen.

Een gelijkaardig initiatief loopt mo- menteel in de Voorkempen. Een veelheid aan wandelroutes doorkruist er het land- schap. De wandelaar kan er genieten van enkele prachtige stukjes van de Kempen. De routes zijn echter allemaal apart gesignaliseerd en omdat sommige routes vaak over dezelfde wegen gaan, wordt de signalisatie ervan niet meer overzichtelijk. Daar waar er bijvoorbeeld vier verschil- lende routes samenlopen zijn er bijgevolg op elk kruispunt vier bordjes nodig die het vervolg van elke wandelroute aangeven. Ook visueel zijn kleine paaltjes met weinig signalisatiebordjes aantrekkelijk. Op basis van de bestaande trajecten van de wandel- routes zullen vrijwilligers in samenwerking met de gemeentebesturen een knoop- puntennetwerk ontwikkelen conform de richtlijnen van Toerisme Vlaanderen. Op termijn zullen de twee wandelnetwerken met elkaar verbonden kunnen worden voor nog meer wandelplezier.

Zonder boeren geen zwaluwen

Wat een gelukkig gevoel... de eerste warme lentedagen die worden bijgestaan door een klein orkestje zwaluwen. De beestjes zijn van oudsher niet meer weg te denken uit de boerenbuiten en toch zijn het er elk jaar minder. Het aantal broedparen is de laatste dertig jaar met ongeveer 75 procent afgenomen. Om dit fenomeen in kaart te brengen namen Boerenbond en het regionaal landschap dit jaar deel aan de nationale telling van Natuurpunt.

Ruim 9 op 10 boerenzwaluwnesten worden aangetroffen op boerderijen. Op gespecialiseerde veehouderijen krijgen zwaluwen om bedrijfshygiënische redenen minder toegang dan vroeger. Ook de gesloten mestopslag doet de insectenpo- pulatie rondom de veehouderijen afnemen. Een nest jongen heeft echter dagelijks gemiddeld zo'n 6.000 insecten nodig. Het is niet altijd eenvoudig voor de landbouwer om op een genuanceerde manier te zoeken naar een evenwicht tussen hygiëne- regels en het behoud van een populatie

zwaluwen. Het zoeken naar een duurzame oplossing die zowel voor de boer als voor de zwaluw goed is, kan de vogel echter een mooie toekomst bieden. Een plekje slijk in de nabijheid van de boerderij is belangrijk. Zonder slijk kan er immers geen nest worden gemaakt. Aangezien zwaluwen erg trouw zijn aan hun oude stekje, laat je de oude nesten best ongestoord hangen. Maar ook kunstnesten kunnen soms een zwalu- wenkoppel bekoren. Om de uitwerpselen op te vangen worden vaak mestplankjes onder de nesten tegen de muur bevestigd.

De resultaten van de zwaluwentelling van 2009 kan u bekijken op www.natuurpunt.be of via de rechtstreekse link [http://biodivenquete.natuurpunt.be/zwaluwtelling/rap- porten.aspx](http://biodivenquete.natuurpunt.be/zwaluwtelling/rapporten.aspx). Alvast enkele cijfergegevens (bron Natuurpunt):

	Boerenzwaluw	Huiszwaluw
Aantal gemeentes van het regionaal landschap waar waarnemingen werden gedaan.	17	10
Bewoonde natuurlijke nesten	336	216
Bewoonde kunstnesten	5	66
Ongebruikte kunstnesten	0	53

Trage wegen

Verspreid in Vlaanderen vind je her en der trage wegen. Het zijn verbindingen voor niet-gemotoriseerd verkeer, in de eerste plaats voor fietsers en voet- gangers. Buurtwegen, veldwegen, kerkwegeltjes, jaagpaden, holle wegen, oude spoorwegbeddingen... je kan ze in allerlei vormen terugvinden.

Trage wegen hebben een veelheid aan functies. Met hun verkeersarm karakter zorgen ze voor veilige verbindingen naar school, naar het werk of naar de winkel. Maar ook voor de zondagse uitstap zijn ze ideaal.

Verscholen achter de huizen geven trage wegen vaak ook een mooie kijk op het landschap. Met hun houtkanten en bloemrijke bermen zorgen ze voor een kleur- rijke toets en zijn ze bovendien een thuis voor vogels, kleine zoogdieren, insecten,... Tenslotte hebben deze wegeltjes vaak een rijk historisch verleden waar een stukje

streekgeschiedenis aan vast hangt.

Vaak verdwijnen trage wegen echter door een gewijzigde ruimtelijke ordening of doordat ze een tijdlang in onbruik zijn geraakt. En dat is jammer want ze hebben zoveel te bieden op ecologisch, recreatief en cultuur-historisch vlak.

Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete zou graag de trage wegen in onze regio in kaart brengen. Zo kunnen we, in overleg met alle betrokkenen, de huidige situatie bekijken en zoeken naar een gedragen manier om waar mogelijk trage wegen een plaats in het landschap te geven.

Wie is wie?

HUISZWALUWEN kan je terugvinden aan de randen van dorpen en steden waar ze net onder een overhangende constructie een nest maken. Je herkent een huiszwaluw aan zijn witte borst en zwarte vleugels.

BOERENZWALUWEN vind je op het platteland in de buurt van stallen en schuren. Ze verschillen van de huiszwaluw door de roodbruine keel en diepgevorkte staart.

WIL JE GRAAG TRAGE WEGEN HELPEN INVENTARISEREN? Neem dan contact op met het Regionaal Landschap!

Zet alvast in je agenda !

ZONDAG 18 OKTOBER 'ZAAD MET PIT'

Eerder in dit nummer kon je al lezen over het belang van autochtone bomen en struiken. Op zondag 18 oktober, de laatste zondag van de Week van het Bos, trekken we er op uit om in een herfstig Grotenhoutbos zelf te ontdekken wat het belang is van deze bomen en struiken. We zoeken enkele bijzondere soorten en bekijken de diversiteit aan zaden en vruchten. Het thema van de Week van het Bos is dit jaar immers 'Zaad met Pit!'. Hopelijk vinden we er genoeg om ze ook te oogsten...en kunnen we de nakomelingen binnen enkele jaren

terug aanplanten in onze streek! Boswachter Werner De Kinderen van het Agentschap voor Natuur en Bos en zadenspecialist Jan Bastiaens van het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed nemen ons mee op pad. Afhankelijk van het weer zijn laarzen aan te raden.

AFSPRAAK OP ZONDAG 18 OKTOBER OM 14U

aan de ingang van het Grotenhoutbos aan de brug in Vosselaar. Inschrijven kan via info@rlkgn.provant.be of 014/85 25 14.

Fotowedstrijd

Het Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete bestaat uit vele vaak verborgen mooie plekjes waar de gekste dieren leven en mooiste bloemen bloeien. Neem ons mee naar de uithoeken van ons werkingsgebied en stuur je landschapsfoto, detail-opname van een meeldraad, je kiekje van een vlinder in de vlucht, naar ons toe! Wie weet win je wel een pakket streekproducten.

VOORWAARDEN

- De foto moet genomen zijn binnen de grenzen van de zeventien gemeenten van ons werkingsgebied.
- Je mag maximaal 5 foto's verzenden.
- Elke foto moet vergezeld zijn van de locatie waar hij genomen is. Dat kan een straatnaam met de naam van de gemeente zijn, of een korte beschrijving van de locatie.
- De foto's zijn digitaal en dienen verzonden te worden naar info@rlkgn.provant.be
- Vergeet in je email je naam, adres en telefoonnummer niet.
- De foto's kunnen verzonden worden tot 15 januari 2010.

Geef ook aan of je foto's gebruikt mogen worden voor toekomstige publicaties van Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete.

Alvast bedankt en veel succes!

Bosbeekjuffer

Natuurtelevisie

GREENz is een productiehuis voor natuur, gespecialiseerd in woord en beeld. Ze brengen hun boodschap zowel via fotografie als via video en zowel voor het internet als voor televisie. Vanuit een originele en creatieve invalshoek brengen ze zo de mensen dicht bij de natuur. GREENz maakte o.a. filmfragmentjes voor Man Bijt Hond en zorgt wekelijks op RTV voor een natuur-reportage in Trendiez.

Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete, de provincie Antwerpen en Greenz sloegen de handen in elkaar om op een constructieve en boeiende manier natuur en cultuur te promoten. Zowel voor jongeren als volwassenen. De beelden voor GREENz worden gemaakt door onder meer Geert De Kockere en Ludo Goossens. Geert De Kockere leverde voor deze landschapskrant een

aantal foto's en de leuke citaten op het middenblad aan. Dank, Geert!

Momenteel reist er in ons werkingsgebied een tv rond waarop je enkele prachtige natuurfragmenten van GREENz kan bezichtigen. Hij staat nu in het Zilvermeer in Mol. De volgende halte is de Warande in Turnhout.

www.greenz.tv